

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 231/03-28

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 4. marca 2004 v senáte zloženom z predsedu Alexandra Bröstla a zo sudcov Jána Klučku a Ľudmily Gajdošíkovej v konaní o sťažnosti D. K., bytom K., zastúpenej advokátkou JUDr. I. R., bytom K., vo veci porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 24 C 18/96 takto

r o z h o d o l:

Základné právo D. K. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 24 C 18/96 **p o r u š e n é n e b o l o .**

O d ô v o d n e n i e:

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 29. septembra 2003 doručená sťažnosť D. K., bytom K. (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej advokátkou JUDr. I. R., K., vo veci porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a jej práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) postupom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 24 C 18/96, v ktorom sťažovateľka vystupuje ako odporkyňa. Ide o konanie o rozvod manželstva, ktoré začalo na základe návrhu Ing. J. K. 5. januára 1996. Okresný súd rozsudkom č. k. 24 C 18/96-112 zo 16. mája 2001 manželstvo rozviedol a maloletý syn sťažovateľky J. bol zverený do výchovy otca. Matke bola uložená povinnosť prispievať na jeho výživu 1 700 Sk mesačne. Výrok o rozvode manželstva nadobudol právoplatnosť 3. októbra 2001. Sťažovateľka sa proti ostatným častiam rozhodnutia odvolala 6. júla 2001, 7. decembra 2001 podala návrh na vydanie predbežného opatrenia, o ktorom bolo 18. januára 2002 rozhodnuté tak, že maloletý J. bol zverený do výchovy sťažovateľky. Navrhovateľ sa proti tomuto predbežnému opatreniu odvolal 12. februára 2002. Medzitým Krajský súd v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) 10. mája 2002 zrušil rozsudok č. k. 24 C 18/96-112 zo 16. mája 2001 v napadnutej časti a vec vrátil okresnému súdu. Okresný súd do času podania sťažnosti ústavnému súdu vo veci nerozhodol. Sťažovateľka využila aj podanie sťažnosti na prietahy v namietanom konaní predsedovi okresného súdu, ktorý ich uznal za dôvodné; vo svojej odpovedi však uviedol, že boli spôsobené aj konaním účastníkov.

Sťažovateľka požaduje vydať tento nález:

„Právo sťažovateľky na prejednanie veci bez zbytočných prietáhov zakotvené v článku 48 ods. 2 Ústavy SR a právo na prerokovanie veci v primeranej lehote zakotvené v článku 6 ods. 1 vety prvej Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení protokolov čl. 3, 5 a 8 bolo postupom Okresného súdu Košice I vo veci vedenej pod sp. zn. 24 C 18/96 porušené.“

Ústavný súd Slovenskej republiky prikazuje, aby Okresný súd Košice I konal vo veci vedenej na Okresnom súde Košice I pod sp. zn. 24 C 18/96 bez prieťahov.

Ústavný súd Slovenskej republiky priznáva sťažovateľke finančné zadosťučinenie vo výške 90.000,- Sk.

Odporca je povinný nahradiť sťažovateľke všetky trovy tohto konania.“.

Ústavný súd sťažnosť predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí senátu podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a pretože nezistil podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde dôvody na jej odmietnutie, prijal sťažnosť na ďalšie konanie.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval okresný súd, aby sa vyjadril k sťažnosti, ako aj k otázke ústneho pojednávania. Na vyjadrenie sa ku konaniu ústneho pojednávania vyzval ústavný súd aj sťažovateľku.

Sťažovateľka a aj okresný súd oznámili, že netrvajú na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

K sťažnosti a k jej prijatiu na ďalšie konanie predseda okresného súdu uviedol nasledovné:

„Návrh na rozvod manželstva a úpravu rodičovských práv a povinností k mal. deťom bol podaný na súde dňa 5. 1. 1996. Už na prvom pojednávaní dňa 19. 11. 1996 navrhovateľ Ing. K. vzniesol námietku zaujatosti sudkyne a spis bol postúpený Krajskému súdu v Košiciach na rozhodnutie. Krajský súd v Košiciach spis vrátil spolu s rozhodnutím dňa 13. 2. 1997. Na ďalšom pojednávaní konanom dňa 13. 5. 1997 súd nariadil znalecké dokazovanie znalcom z odboru detskej psychológie. Podaním zo dňa 17. 10. 1997 navrhovateľ opakovane vzniesol námietku zaujatosti vybavujúcej sudkyne. Spis bol dňa

30. 10. 1997 opätovne postúpený na rozhodnutie Krajskému súdu v Košiciach. Na súd prvého stupňa sa spis vrátil spolu s rozhodnutím o námietke zaujatosti dňa 13. 3. 1998. Dňa 17. 7. 1998 navrhovateľ vzniesol námietku proti osobe znalca PhDr. B.. Uznesením č. k. 24 C 18/96 zo dňa 28. 7. 1998 bola na podanie znaleckého posudku ustanovená znalkyňa PhDr. L. C.. Navrhovateľ sa odmietol podrobiť znaleckému vyšetreniu. Proti osobe znalkyne vzniesol námietku zaujatosti. Navrhovateľ odmietol spolupracovať aj s kolíznym opatrovníkom, nemohlo byť vykonané šetrenie pomerov v rodine a z toho dôvodu kolízny opatrovník sa nemohol vyjadriť k predmetnému sporu.

Rozsudkom č. k. 24 C 18/96-112 zo dňa 16. 5. 2001 súd manželstvo účastníkov rozviedol a upravil práva a povinnosti rodičov k mal. J. K..

Rozsudok čo do výroku o rozvode nadobudol právoplatnosť dňa 3. 10. 2001. Proti výroku o úprave rodičovských práv podala odvolanie odporkyňa. Následne požiadala o vydanie predbežného opatrenia, ktorým by súd zveril mal. syna J. do jej výchovy.

Krajský súd v Košiciach uznesením č. k. 18 Co 438/01-179 zo dňa 10. 5. 2002 zrušil rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti a vrátil mu vec na ďalšie konanie.

Ďalšie pojednávanie vo veci sa uskutočnilo 4. 11. 2002, 27. 1. 2003. Uznesením č. k. 24 C 18/96-206 zo dňa 13. 2. 2003 bolo opätovne nariadené znalecké dokazovanie znalkyňou z odboru psychológie PhDr. K. P.. Znalecký posudok bol doručený súdu dňa 12. 8. 2003. Dňa 3. 9. 2003 navrhovateľ doručil súdu námietky k znaleckému posudku a žiadal nariadiť kontrolné znalecké dokazovanie.

Na základe vyššie uvedeného som dospel k záveru, že súd pravidelne vo veci koná. Prieťahy vo veci spôsobujú samotní účastníci konania rôznymi procesnými podaniami, ktoré majú za následok predlžovanie konania. Netrváme na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

Spis 24 C 18/96 je toho času na Krajskom súde v Košiciach za účelom rozhodnutia o námietke zaujatosti vybavujúcej sudkyne. “.

Ústavný súd zo spisu sp. zn. 24 C 18/96 vyžiadaného z krajského súdu zistil nasledovné:

J. K. ... 2004 dovŕšil 18. rok veku, čím sa stal plnoletým, a preto odpadol dôvod rozhodovať o jeho zverení do výchovy jedného z rodičov. Naďalej však ostáva aktuálna otázka úpravy vyživovacej povinnosti rodičov voči nemu, pretože zo spisu vyplynulo, že navštevuje strednú školu, t. j. v zmysle zákona č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov sa posudzuje ako nezaopatrené dieťa.

Zo spisu ústavný súd zistil, že po podaní návrhu na rozvod Ing. J. K. 5. januára 1996, boli v roku 1996 nariadené dve pojednávania, z ktorých jedno sa neuskutočnilo pre práceneschopnosť predsedu senátu a druhé bolo odročené z dôvodu vznesenia námietky zaujatosti Ing. J. K. a potreby rozhodovania o nich.

V roku 1997 boli nariadené dve pojednávania, z ktorých prvé bolo odročené z dôvodu nariadenia znaleckého dokazovania vo veci zverenia maloletých detí a druhé bolo odročené z dôvodu potreby predvolania svedkyne (pod hrozbou uloženia pokuty). Dňa 17. októbra 1997 Ing. J. K. opätovne vzniesol námietku zaujatosti proti konajúcej sudkyňi a o tejto námietke rozhodoval krajský súd.

V roku 1998 okresný súd nariadil znalecké dokazovanie z odboru klinickej psychológie detí, pričom Ing. J. K. bezprostredne po jeho nariadení vzniesol námietku voči osobe súdneho znalca, a preto okresný súd určil inú súdnu znalkyňu. Ustanovená sudkyňa v novembri 1998 vrátila spis okresnému súdu, pretože Ing. J. K. sa odmietol s mal. synom podrobiť vyšetreniu. V novembri 1998 okresný súd reagoval na túto situáciu hrozbou pokuty Ing. J. K.. V približne rovnakom čase sťažovateľka žiadala o urýchlenie konania, pretože nemala so synom kontakt. Dňa 21. januára 1999 sa J. K. sťažoval na priet'ahy v konaní predsedovi súdu. Dňa 19. februára 1999 sa uskutočnilo pojednávanie (nariadené 19. januára 1999) za prítomnosti znalkyne a bolo odročené s tým, že bude vykonané znalecké dokazovanie s hrozbou uloženia poriadkovej pokuty za jej nedržanie. Dňa

22. novembra 1999 znalkyňa oznámila okresnému súdu, že J. K. nerešpektoval 5-krát predvolanie na znalecké dokazovanie.

V marci 2000 okresný súd vyzval základnú školu na informácie o spolupráci zo strany rodičov a nariadil na 26. apríl 2000 pojednávanie, ktoré bolo odročené na 17. máj 2000, ktoré bolo odročené za účelom nariadenia znaleckého dokazovania na zistenie vhodnosti výchovného prostredia s tým, že Ing. J. K. sa mal do 24. mája 2000 vyjadriť k osobám znalcov. Dňa 18. októbra 2000 sťažovateľka žiadala o urýchlenie rozhodnutia aj bez nariadenia znaleckého dokazovania, pretože Ing. J. K. maril úkony a bránil jej kontaktu so synom.

Dňa 16. februára 2001 okresný súd opakovane žiadal správu zo základnej školy a od orgánu starostlivosti o deti. Základná škola informovala okresný súd, že so školou spolupracuje otec a že mal. J. K. sa výborne učí. Pojednávanie nariadené na 28. marec 2001 bolo pre neprítomnosť účastníkov odročené. Orgán starostlivosti o deti okresnému súdu na jeho urgenciu oznámil, že otec s nimi nespupracuje a mal. J. K., s ktorým sa kontaktovali v škole, odmietol s jeho pracovníkmi komunikovať. Na pojednávaní 16. mája 2001 bolo manželstvo rozvedené a mal. J. K. bol zverený do výchovy otca s tým, že okresný súd nariadil matke platiť na syna výživné 1 700 Sk vždy k 20. dňu v mesiaci. Rozsudok o rozvode manželstva sa stal právoplatným v októbri 2001. Proti rozhodnutiu o zverení mal. J. K. a o určení výživného podala matka odvolanie. Okresný súd z dôvodu odvolania predložil spis 19. októbra 2001 krajskému súdu. Medzitým 10. decembra 2002 sťažovateľka podala návrh na vydanie predbežného opatrenia o zverení mal. J. K., o čom okresný súd rozhodol 22. januára 2002 (toto uznesenie nadobudlo právoplatnosť 31. októbra 2003).

Krajský súd 1. augusta 2002 svojím uznesením zrušil rozsudok okresného súdu v napadnutej časti a vec vrátil okresnému súdu. Tento 4. novembra 2002 nariadil pojednávanie, ktoré bolo odročené za účelom doplnenia dokazovania – o vyjadrenie kolízneho opatrovníka o podmienkach na výchovu mal. J. K. u matky. Kolízny opatrovník v novembri 2002 okresnému súdu oznámil, že u matky sú vhodné podmienky pre maloletého, ktorý nechce ísť k otcovi.

Pojednávanie nariadené na 27. január 2003 bolo odročené za účelom dokazovania – získania vyjadrenia školy. Okresný súd 13. februára 2003 ustanovil znalca. V nadväznosti na to sťažovateľka žiadala o zrušenie uznesenia okresného súdu o ustanovení znalca a žiadala o ustanovenie znalca zo zoznamu znalcov krajského súdu. Okresný súd 28. marca 2003 uznesením rozhodol tak, že žiadosti sťažovateľky nevyhovel. V apríli 2003 podala sťažovateľka sťažnosť predsedovi súdu na priet'ahy v označenom konaní. V júni 2003 žiadala sťažovateľka prostredníctvom svojej právnej zástupkyne predloženie znaleckého posudku. V nadväznosti na to okresný súd urgoval znalkyňu, ktorá 12. augusta 2003 predložila okresnému súdu znalecký posudok. V auguste 2003 okresný súd požiadal gymnázium, ktoré mal. J. K. navštevuje, o zaslanie jeho charakteristiky (škola okresnému súdu oznámila, že spolupráca s matkou je výborná, s otcom žiadna a že odkedy je maloletý u matky, zlepšil si prospech) vrátane informácie o starostlivosti rodičov a rodičov maloletého o preukázanie ich príjmov. Ing. J. K. vyjadril 12. septembra svoje výhrady k znaleckému posudku, v októbri 2003 predložil okresnému súdu návrhy na zabezpečenie dôkazov, ktorý ich však v novembri 2003 zamietol. J. K. 12. decembra 2003 podal proti uzneseniu č. k. 24 C 18/96-269, ktorým okresný súd jeho návrhy na zabezpečenie dôkazov zamietol, odvolanie a 13. decembra 2003 podal návrh na vylúčenie sudcu na pojednávaní nariadenom na 17. december 2003, pričom svoju neúčast' vopred ospravedlnil. Z dôvodu vznesenia námietky zaujatosti okresný súd pojednávanie odročil a 6. januára 2004 predložil spis krajskému súdu.

Uvedené zistenia zo spisu korešpondujú s informáciami uvedenými v stanovisku okresného súdu ku sťažnosti sťažovateľky.

II.

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných priet'ahov“, a práva upraveného v čl. 6 ods. 1

Dohovoru, podľa ktorého „Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola v primeranej lehote prejednaná.“.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. čl. 6 ods. 1 Dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 70/98, II. ÚS 74/97, II. ÚS 813/00) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníkov súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3). Za súčasť prvého kritéria súd považuje aj povahu prejednáwanej veci.

Preskúmaním doterajšieho konania pred okresným súdom ústavný súd zistil tieto skutočnosti:

1. Pokiaľ ide o právnu zložitosť veci, v konaní vedenom pod sp. zn. 24 C 18/96, v jeho namietanej časti ide o rozhodovanie o výchove a výživnom, t. j. o otázkach, ktoré tvoria štandardnú súčasť rozhodovacej agendy okresných súdov, a nemožno ho preto považovať za právne zložité. Čo sa týka faktickej zložitosti veci, túto nemožno vylúčiť, čo podporuje aj zistenie, že pre rozhodovanie vo veci bolo potrebné opakovane nariaďovať znalecké dokazovanie, ktoré aj v dôsledku správania účastníkov malo vplyv na celkovú dobu konania. Ústavný súd pri hodnotení povahy veci uzavrel, že ide o taký predmet konania, ktorý si vyžaduje mimoriadnu starostlivosť vzhľadom na psychický dopad rozhodovania o zverení maloletého dieťaťa do výchovy len jedného z rodičov.

2. Ďalším kritériom, ktorého použitím ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných priet'ahov v konaní sp. zn. 24 C 18/96, bolo správanie sťažovateľky ako účastníčky tohto konania. Ústavný súd uzavrel, že sťažovateľka bola v konaní aktívna a poskytovala súdu patričnú súčinnosť. Využila v konaní niektoré svoje procesné oprávnenia v súvislosti s výberom znalkyne a uplatnením sťažnosti na priet'ahy v konaní, ale podľa názoru ústavného súdu tieto úkony nemali za následok neprimerané predĺženie konania.

V tejto súvislosti ale ústavný súd uvádza, že druhý účastník tohto konania, otec maloletého, svojím správaním a využívaním procesných úkonov významnou mierou prispel k celkovej dĺžke konania, čo nemôže ísť na vrub okresného súdu.

3. Čo sa týka postupu okresného súdu, podľa názoru ústavného súdu tento postupoval aktívne a so starostlivosťou primeranou k povahe veci napriek tomu, že otázka o výchove a výžive dnes už plnoletého J. K. nebola ku dňu podania sťažnosti sťažovateľky právoplatne uzavretá. Okresný súd bol po celý čas konania (a najmä po právoplatnom rozhodnutí o rozvode manželstva) opakovane konfrontovaný s procesnými úkonmi Ing. J. K., tiež účastníka tohto konania, ktorý síce využíval procesné úkony, na ktoré má zo zákona právo, avšak často boli podľa názoru ústavného súdu účelové a prispievali k neúmernému predlžovaniu konania (opakované vznášanie námietok zaujatosti voči konajúcemu sudcovi/sudkyňi, ale aj vznesenie námietok voči ustanoveným znalcom). Okrem toho dôvodom neúmerného predlžovania konania v tejto veci bolo aj opakované nariadovanie znaleckého dokazovania, ktoré síce je objektívnym dôvodom na predĺženie konania, ale nie v takom rozsahu, ako tomu bolo v namietanom konaní. K takémuto predĺženiu konania výrazne prispel J. K. svojím nerešpektovaním rozhodnutia okresného súdu o poskytnutí potrebnej súčinnosti, napriek hrozbe poriadkovou pokutou okresným súdom. Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že v súlade s doterajšou rozhodovacou činnosťou (II. ÚS 46/02) nutnosť rozhodovať o procesných úkonoch účastníkov konania (spočívajúcou v ich opakovanom využívaní vedúcom k potrebe rozhodovania o nich, často na úrovni nadriadeného súdu) nemôže ísť na ťarchu konajúceho súdu.

V okolnostiach prípadu ústavný súd zistil, že napriek povahe konania, ktorá vyžaduje osobitne citlivý prístup, to boli predovšetkým procesné úkony a správanie účastníkov napadnutého konania (najmä Ing. J. K.), ktoré vyvolávali potrebu venovať sa im zo strany okresného súdu v prevažnej dobe konania, a to v takej miere a v takom rozsahu, že o zverení maloletého J. K. sa konalo a rozhodovalo približne osem rokov bez dosiahnutia právoplatného rozhodnutia vo veci samej, pričom maloletý J. K. dovŕšil medzitým 6. februára 2004 vek 18 rokov, čím sa stal plnoletým a odpadol predmet konania o jeho zverení do výchovy jedného z rodičov.

Opierajúc sa o tieto právne názory po posúdení uvedených skutočností ústavný súd uzavrel, že v konaní sp. zn. 24 C 18/96 postup okresného súdu nemožno hodnotiť ako taký, ktorý spôsobil zbytočné prierahy v konaní, a teda aj porušenie označených práv sťažovateľky.

Vzhľadom na takýto záver ústavného súdu bolo už bez právneho významu zaoberať sa ďalšími požiadavkami sťažovateľky.

P o u č e n i e: Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 4. marca 2004